

Лариса ЯРОВА,

orcid.org/0000-0001-6817-1787

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики
Центральноукраїнського державного педагогічного університету*

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна) yar.larisa.kdpu@gmail.com

ЦИТАТА ЯК ОЗНАКА ПРЕЦЕДЕНТНОГО ТЕКСТУ НА ОСНОВІ РОМАНУ ДОННИ ТАРТТ «THE SECRET HISTORY»

Стаття присвячена дослідженню особливостей функціонування цитат як прецедентних висловлювань у художньому творі, що дало змогу поглибити знання з теорії прецедентності.

Мета статті полягає у встановленні функціональних особливостей цитат у романі Донни Тартт «The Secret History» шляхом ґрунтовного аналізу теорії прецедентності та місця в ній цитат шляхом описового методу, класифікаційного методу для класифікації фактичного матеріалу, кількісного методу для підрахунку досліджуваних мовних одиниць, а саме 84 цитат із роману Донни Тартт «The Secret History». Актуальність роботи зумовлена необхідністю дослідження новітніх підходів до вивчення пріоритетних аспектів функціонування цитат в англійській мові та визначається необхідністю детального аналізу класифікацій цитат та основних функцій, які вони репрезентують у художньому тексті.

Категорію прецедентності визначено як відбиття культурно значущих об'єктів матеріального і духовного оточення мовця у його свідомості. Цитату описано як таку, що належить до прецедентного висловлювання, метою використання якої є актуалізації прецедентного тексту. Проаналізовано основні класифікації цитат на основі критеріїв їх форми та обсягу (повна, скорочена, сегментована), функцій (цитата-думка, цитата-приклад, цитата-замінник), виділення смислового критерію (афористичні цитати, образні цитати), видів інформації (гномічні, естетичні: поетичні цитати, гумористичні цитати, кіноцитати). Обґрунтовано розмежування точної та неточної цитати, цитати-висловлювання, цитати-парафрази, цитати-знаку, цитати-епіграфу, цитати-теми під час аналізу експериментального матеріалу. Систематизовано основні комунікативні функції цитат: функція висування, ілюстративна функція, функція переконування та номінативно-коментуюча функція.

***Ключові слова:** прецедентні цитати, функції цитат, класифікація, художній текст.*

Larysa YAROVA,

orcid.org/0000-0001-6817-1787

Candidate of Pedagogy,

*Associate Professor at the Department of Translation, General and Applied Linguistics
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University*

(Kropyvnytskyi, Ukraine) yar.larisa.kdpu@gmail.com

QUOTE AS A SIGN OF A PRECEDENT TEXT BASED ON TARTT'S NOVEL "THE SECRET HISTORY"

The article is concerned with the study of the peculiarities of the functioning of quotations as precedent statements in fiction, which made it possible to deepen knowledge of the theory of precedence.

The purpose of the article is to establish the functional features of quotations in Tartt's novel "The Secret History" through a thorough analysis of the theory of precedence and the place of quotations in it by means of descriptive method, classification method for classifying factual material, quantitative method for counting the studied language units, namely 84 quotations from Tartt's novel "The Secret History". The relevance of the work is due to the need to study new approaches to the study of priority aspects of the functioning of quotations in English and is determined by the need for a detailed analysis of the classifications of quotations and the main functions that they represent in a literary text.

The category of precedence is defined as a reflection of culturally significant objects of the speaker's material and spiritual environment in his mind. The quote is described as belonging to a precedent statement, the purpose of which is to update the precedent text. The main classifications of quotations are analyzed on the basis of criteria of their form and volume (full, abbreviated, segmented) functions (quotation-opinion, quotation-example, quotation-substitute), highlighting the semantic criterion (aphoristic quotations, figurative quotations) types of information (gnomic, aesthetic: poetic quotes, humorous quotes, movie quotes). The distinction between exact and inaccurate quotations, quotations-statements, quotations-paraphrases, quotations-signs, quotations-epigraphs, quotations-topics in the analysis of experimental material is justified. The main communicative functions of quotations are systematized: promotion; illustrative; beliefs and nominative-commenting function.

***Key words:** precedent quotations, functions of quotations, classification, literary text.*

Постановка проблеми. З кожним роком процеси глобалізації охоплюють світ і міжкультурна комунікація набуває дедалі більшої цінності через збільшення культурних, економічних, політичних, наукових контактів між різними етнокультурними країнами. Це надає актуальність тим темам, що тісно пов'язані з дослідженням та вивченням процесів міжкультурної комунікації, оскільки словниковий запас постійно поповнюється неологізмами, цитатами, з'являється лексика з національно-культурним відтінком, куди належать і прецедентні феномени, в яких закладена основа когнітивної бази, що зумовлює своєрідність національного характеру і впливає на мовну поведінку. Саме тому лінгвістичне середовище дедалі частіше звертається до проблем аналізу явищ, що можуть стати наріжним каменем для взаєморозуміння.

Статтю присвячено дослідженню одного з таких лінгвістичних феноменів – цитатам, а саме особливостям їх функціонування в художньому творі. Згідно з теорією прецедентності цитата належить до рівня прецедентного висловлювання, отже, віддзеркалює культурне і духовне оточення твору у свідомості читача, саме тому задля ефективного сприйняття художнього тексту необхідний аналіз основних функцій, які вони репрезентують у художньому тексті як в іншому соціокультурному середовищі.

Аналіз досліджень. Цитата як багатопланове явище завжди становила інтерес для низки наукових напрямів. У напрямі спеціального розгляду цитат працювали Ю. М. Караулов (Караулов, 1986), З. Г. Мінц (Мінц, 1999), В. В. Красних (Красних, 1997), І. В. Захаренко (Захаренко, 1997); питання лінгвістичного статусу прецедентності досліджували Ю. М. Караулов (Караулов, 1986), І. В. Захаренко (Захаренко, 1997) тощо; з позиції лінгвокультурології прецедентні феномени розглядали (С. Л. Кушнерук, Г. Г. Слишкін, Л. І. Гришаєва). Прецедентні феномени з позицій теорії інтертекстуальності досліджено в роботах А. Е. Супрун, Н. М. Орлова, Г. Д. Распаєва, Н. В. Іноземцева, Н. А. Кузьміна, А. Д. Васильєва, І. І. Яценко, А. А. Евтюгіна, С. С. Чистова, де категорія прецедентності розглядається як віддзеркалення культурно важливих об'єктів матеріального і духовного оточення мовця в його свідомості, яке формує особливість національного характеру в її зв'язках з етнічною і мовною приналежністю цього мовця до певної спільноти.

Однак, незважаючи на інтерес мовознавців до прецедентних цитат, особливості їх функціону-

вання в художньому тексті не отримали гідного висвітлення в сучасній лінгвістичній парадигмі, саме тому актуальність нашої роботи зумовлена необхідністю дослідження новітніх підходів до вивчення пріоритетних аспектів функціонування цитат в англійській мові та визначається необхідністю детального аналізу класифікацій цитат та основних функцій, які вони репрезентують у художньому тексті. Отже, новизна нашої роботи полягає в аналізі цитати як складового елементу системи прецедентності в романі Донни Тартт «The Secret History».

Мета статті полягає у встановленні функціональних особливостей цитат у романі Донни Тартт «The Secret History» шляхом ґрунтовного аналізу теорії прецедентності та місця в ній цитат шляхом описового методу для комплексної презентації отриманих результатів, класифікаційного методу для класифікації фактичного матеріалу, кількісного методу для підрахунку досліджуваних мовних одиниць, а саме 84 цитат із роману Донни Тартт «The Secret History» (Tartt, 16).

Виклад основного матеріалу. Сучасному етапу розвитку лінгвістики властивий неабиякий інтерес до дослідження теорії прецедентності, адже цей напрям сучасної лінгвістики стрімко розвивається завдяки швидкості всесвітніх глобалізаційних процесів, які тільки підкреслюють важливість міжкультурної комунікації, що висуває серйозні вимоги до ґрунтовності знань і широти соціокультурної компетенції комунікантів.

Загальновідомо, що теорію прецедентності було теоретично обґрунтовано лінгвістом Ю. Н. Карауловим, який до прецедентних зараховував «готові, інтелектуально-емоційні блоки, значимі для тієї чи іншої особистості в пізнавальному і емоційному плані, добре відомі в суспільстві і постійно наявні в комунікації» (Караулов, 1986: 216), уперше ввів у науковий обіг поняття «прецедентний текст», розуміючи його як значущий у пізнавальному і емоційному плані текст, що має «понадособистісний характер», а саме, добре відомий широкому колу осіб, звернення до якого неодноразово повторюється (Караулов, 1986: 217). Звичайно, теорія прецедентності охоплює не лише поняття прецедентного тексту; питання прецедентності цікавили таких дослідників, як Д. Б. Гудков, В. В. Красних, І. В. Захаренко, Д. Б. Бугаєва тощо. Перш ніж перейти до виокремленого розгляду цитат, коротко охарактеризуємо рівні прецедентності та з'ясуємо місце в них цитат. Отже, В. В. Красних (Красних, 1997: 47, 49) виділяє такі рівні прецедентності: прецедентна ситуація, прецедентний текст, прецедентне ім'я, прецедентне висловлювання.

Ми вважаємо, що одним із способів існування прецедентного висловлювання є цитати. Проте виникає питання, чи є поняття «прецедентної цитати» та «цитати» тотожними. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» за редакцією В. Т. Бусела подано таке визначення цитати: цитата – це точний, дослівний уривок з якого-небудь тексту (Бусел, 2005: 1586). За Н. О. Фатєєвою, цитата – відтворення двох чи більше компонентів тексту-донора з власною предикацією (Фатєєва, 2007: 122). Цитати виділяються в текстах не тільки формально, але й когнітивно, і емотивно, дозволяючи виникати новому змісту. Іншими словами, цитати можуть існувати як автономно, так і бути знаками, що вказують на чужий текст і відсилають до нього, фокусують значення/смісли двох або більше текстів. Коли розглядається прецедентна цитата, виключається її автономне існування в тексті, адже її основною задачею є посилання на інший текст, реалізація інтенції автора непрямим способом.

Важливо зазначити, що цитата в процесі включення у вторинний текст орієнтується на два тексти одночасно, на текст-джерело і текст, що цитується. Співвідношення одного тексту з іншим може бути представлено як співвідношення плану змісту і плану вираження вихідного тексту з планом змісту і планом вираження тексту, що посилається на нього, і дає змогу описати прецедентну цитату за допомогою деяких ознак, що характеризують механізм її функціонування в новому контексті, причому цей контекст виявляється семантично більш насиченим і значущим, ніж інші фрагменти цілісного тексту. Однак змога цитати відновити прецедентний текст і дати адекватну інтерпретацію гіпертексту залежить своєю чергою від ступеня збігу тезаурусів автора і читача, збігу, що направляє читацькі асоціації в процесі формування складних відносин, що виникають між текстами. Адже цитування як спосіб індукування потрібних асоціацій, потрібного настрою, з погляду М. А. Пробста (Пробст, 1982: 10), орієнтоване на впізнання прецедентної цитати і контексту.

Таким чином, категорію прецедентності розглядаємо як відбиття культурно значущих об'єктів матеріального і духовного оточення мовця в його свідомості, яке формує специфіку національного характеру у її зв'язках з етнічною і мовною приналежністю цього мовця до певної спільноти. Цитату визначаємо як таку, що належить до прецедентного висловлювання, метою використання якої є актуалізації прецедентного тексту, що сигналізує не тільки про передачу певної інформації,

а й має цілеспрямований вплив на процес розуміння і інтерпретації текстів та вказує на спосіб організації структурно-сислового простору текстів, в які вводиться прецедент.

Фактичний матеріал роботи вимагає узагальнення розмаїття критеріїв, принципів, якими послуговуються вітчизняні і зарубіжні науковці для класифікації цитат. Отже, на основі проаналізованих класифікацій можемо стверджувати, що класифікація цитат на основі критеріїв їхньої форми та обсягу І. В. Алещанової (Алещанова, 2000) включає повну, скорочену і сегментовану цитати, а відповідно до функцій виокремлені цитата-думка, цитата-приклад, цитата-замінник. В. П. Берков і О. В. Беркова (Берков, Беркова, 2000) типологізують цитати на основі виділення смислового критерію: афористичні цитати (крилаті слова, наповнені глибоким філософським змістом), образні цитати (часто вживані, але без глибокого філософського змісту) та за видами інформації, яку вони представляють (гномічні (певне узагальнення людського досвіду і життєвої мудрості), естетичні (цитати з орнаментальною функцією), тобто поетичні цитати, гумористичні цитати, кіноцитати). І. М. Щекотихиною (Щекотихина, 2002: 75–89) запропоновано класифікацію, побудовану на основі критерію відтворення цитат за принципом суцільної вибірки заголовків сучасних газет залежно від форми відтворення або актуалізації, а також з урахуванням «співвідношення параметрів відтворюваності: смислового, лексико-граматичного, фонетичного».

Згідно з метою роботи вирішено як робочу використати класифікацію З. Г. Мінц (Мінц, 1999: 366), адже, на нашу думку, вона дає змогу ґрунтовно розглянути поняття цитати та встановити її функціональні особливості. Згідно з цією класифікацією запропоновано наведені нижче типи цитат.

1. Точна цитата – цитата у власному розумінні – точне (дослівне) відтворення слів джерела. Як правило, точна цитата, відповідно, маркується в тексті, завдяки чому завжди легко розпізнається (наприклад, «*Death is the mother of beauty*», said Henry) (Tartt, 2015: 41).

2. Неточна цитата – нетотожні відтворення слів джерела зі збереженням структури висловлювання (Мінц, 1999: 366). Наведемо приклади неточних цитат:

1) «забута» цитата, що не розпізнається суб'єктом і, відповідно, не розрахована на впізнання (випадковий збіг, ненавмисне цитування) (наприклад, «From the window, above the clatter of pots and the slamming of cabinets, Francis was

singing, as though it was the happiest song in the world: “*We are little black sheep who have gone astray ... Baa baa baa ...*”) (Tartt, 2015: 112);

2) цитата з нетотожним відтворенням джерела, зі змінами граматичних форм, новим контекстом вживання (наприклад, “*Undele, undele. Any time you want*”) (Tartt, 2015: 65).

3. Цитата-висловлювання – текстова одиниця зі структурою речення, яка виступає в «чужому» контексті в функції знака-вказівки на джерело. Має стійку структуру, але в контексті допускається порушення цілісності, зміна граматичної будови, скорочення або заміна елементів, які не змінюють «приховане» значення, зумовлене джерело. Цей вид цитати заміщає собою або концентрує складний образ, втілений у художньому творі (наприклад, “«Francis», I said weakly, and was silenced by a glare of hatred: *et tu, Brute*”) (Tartt, 2015: 490).

4. Цитата-парафраза – перефразування слів джерела (буквально – переказ «чужого» тексту своїми словами). Її різновидом є ремінісценція (наприклад, “*Yes, but as old Cephalus once heard Sophocles say, the least of us know that love is a cruel and terrible master*”) (Tartt, 2015: 39).

5. Цитата-знак – текстова одиниця, в яку потенційно закладений у згорнутому вигляді весь текст-джерело (Мінц, 1999: 375). Знаком можуть виступати:

1) *номінації* – імена власні та загальні, що слугують для називання предметів, явищ, якостей, дій, які виступають заміниками цілого тексту:

– ім’я персонажа як знак конкретного твору (наприклад, “*I liked to read – Tom Swift, the Tolkien books – but also to watch television*”) (Tartt, 2015: 6);

– специфічні індивідуально-авторські деталі, предмети, явища, що виступають як символи; можна назвати їх *цитату-артефакти* твору;

2) *атрибути* – ознаки імен, що відсилають до конкретного тексту;

3) *ситуації* – відтворення всієї сюжетної ситуації, тобто і відносин персонажів і їхніх імен (наприклад, “*circles of hell*”) (Tartt, 2015: 31).

Цитата-знак виконує функцію вказівки на цілий текст, що стоїть за ним. Будь-який твір у свідомості зберігається як «концепт» – слово, словосполучення або висловлювання у свідомості людини (Мінц, 1999: 377).

6. Цитата-заголовок або цитата-епіграф виділяється на тій підставі, що така цитата має потенціал, який визначає її особливе положення щодо цілого тексту. Назва функціонує як у складі тексту, так і поза ним як метонімічний заступник величезного змісту. Наприклад: “*Come then, and let us*

pass a leisure hour in storytelling, and our story shall be the education of our heroes” – Plato. Republic. Book II) (Tartt, 2015: 1).

7. Цитата-тема – слова і словосполучення, що вводять індивідуально-авторську тему або мотив (Мінц, 1999: 378). Наприклад: “Does such a thing as «*the fatal flaw*», that showy dark crack running down the middle of a life, exist outside literature?” (Tartt, 2015: 1).

Отже, узагальнюючи аналізовані вище класифікації цитат, що базуються на різних критеріях та принципах, а саме типології І. В. Алещанової, В. П. Беркова і О. В. Беркової, І. М. Щекотихиної, вирішено послугоуватись класифікацією З. Г. Мінц (Мінц, 1999), згідно з якою пропонуємо аналіз експериментального матеріалу, розмежовуючи точну та неточну цитати, цитату-висловлювання, цитату-парафраза, цитату-знак, цитату-епіграф, цитату-тему.

Припускаємо, що кожен із перерахованих вище типів виконуватиме певну функцію в межах художнього тексту, оскільки основне призначення цитати – вказувати на запозичення, брати участь у творенні змісту тексту через актуалізацію деякого попереднього тексту (претекста), однак це не означає, що прийом цитування завжди сприяє смислового збагаченню тексту: цитата може вживатися в цілях мовної гри (Козицька, 1999: 88).

Серед інших загальних функцій цитування дослідники виділяють диференціальну функцію (яка поділяє читачів на тих, хто сприймають і не сприймають сенс цитати) і функцію передачі інформації про автора, а також номінативну (для називання явищ, ситуацій тощо) та авторитетну (для опори на чийсь думку) функції (Кузьміна, 1999: 220–222). Пропонуємо короткий огляд основних комунікативних функцій цитат залежно від прагматичної мети їх використання та характеру зіставлення двох ситуацій (Черниченко, 2012: 284–286).

1. Функція висування: певна схожість робить можливим постановку події, явища чи об’єкта поруч з іншою важливою прецедентною подією, явищем, об’єктом із метою підкреслення значущості першого.

2. Ілюстративна функція: зробити текст максимально доступним для сприйняття за допомогою надання йому більшої наочності, барвистості, конкретності, достовірності; проявляється по-різному залежно від сутності зв’язку, що лежить в основі співвідношення цієї і попередньої ситуацій, та додаткових функціональних відтінків цитат.

3. Функція переконування: використання автором цитати з авторитетного джерела (Біблії,

художньої літератури тощо) для підтвердження правильності своєї думки, переконання адресата у своїй правоті; цитати є невеликими текстовими фрагментами у формі прямої чи непрямої мови, які зазвичай експлікуються вказівкою на джерело.

4. Номінативно-коментуюча функція: роз'яснення загального найменування двох об'єднаних ситуацій; згадування різних об'єктів дійсності з виразними назвами, наприклад, імена відомих вчених, загальновідомі явища, які надають символічний характер названому об'єкту завдяки асоціаціям.

Отже, для дослідження прецедентних цитат в англійській мові було проаналізовано 84 цитати, відібраних методом суцільної вибірки з роману Донни Тартт «The Secret History», обсяг проаналізованого тексту становить 628 сторінок (Tartt, 2015). Нами встановлено, що однією з найчисельніших груп у нашому експериментальному матеріалі є точні цитати (34 одиниці), наприклад: “*Death is the mother of beauty*”, said Henry (Tartt, 2015: 43); Before he died he wrote a letter home to the Senate. “*May all the Gods and Goddesses visit me with more utter destruction than I feel I am daily suffering*” (Tartt, 2015: 45). Важливо підкреслити, що здебільшого авторка звертається до точного цитування при посиланні на античну літературу. Оскільки головні герої твору є студентами коледжу, що вивчають давньогрецьку літературу, на наш погляд, прийом точної цитати дає змогу продемонструвати рівень їхньої освіченості та належності до еліти, аристократії свого часу, як, наприклад, у випадку, коли головна героїня, Камілла, цитує уривок трагедії Есхіла «Агемемнон»: Thus he died, and all the life struggled out of him; and as he died he spattered me with the dark red and violent driven rain of bitter savored blood to make me glad, as gardens stand amongtheshowersof God in glory at the birthtime of the buds (Tartt, 2015: 42). З нашого погляду, авторка з тією ж метою використовує точне цитування латиною (7 цитат), грецькою (1 цитата) та французькою мовами (2 цитати): *Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat* (Tartt, 2015: 34); *Πελλαίου βοῦς μέγας εἰν Αἴδη* (Tartt, 2015: 318); Henry quoted long passages about Emma Bovary and her greyhound: «*Sa pensée, sans but d'abord, vagabondait au hasard, comme sa levrette, qui faisait des cercles dans la campagne...*» (Tartt, 2015: 92).

У контексті роботи заслуговує на увагу зв'язок роману «The Secret History» із всесвітньо відомим твором російської класики «Злочин і кара» Федора Достоєвського, який значним чином вплинув на Донну Тартт під час написання книги. Ототож-

нення головного героя роману Річарда Пейпена з Родіоном Раскольниковим є важливим моментом для розуміння душевного стану хлопця та розкриття основного задуму історії. Обидва романи мають головну, загальну, вічну тему – тему злочину і неминучого покарання. Отже, вважаємо, що саме для ілюстрації цього зв'язку Донна Тартт використовує пряме цитування російського джерела: It was I killed the old pawnbroker woman and her sister Lizaveta with an axe and robbed them (Tartt, 2015: 399).

Наступною за чисельністю групою є цитати-знаки (33 одиниці), наприклад: He had been trying to teach me to play piquet («because it's what *Rawdon Crawley* plays in *Vanity Fair*») but I was a slow learner and the cards lay abandoned (Tartt, 2015: 106); Live in a treehouse like *Wendy* and the *Lost Boys*? (Tartt, 2015: 168), які належать до підкатегорії цитати-номінації, в яких авторка найчастіше використовує посилання на назви творів та літературних персонажів: But I wouldn't advise you to go out and buy a copy of *Goodbye, Columbus* (Tartt, 2015: 35); *The Eclogues*? No, dammit, that was *Virgil* (Tartt, 2015: 38). Ми переконані, що за допомогою вкраплення цитат-знаків у текст Донна Тартт переслідує мету підсилення ореолу елітарності навколо головних героїв роману. Оскільки більшість використаних назв для пересічної сучасної людини не є знайомими, ми спостерігаємо прояв диференціальної функції цитати, а саме поділ читачів на тих, хто сприймають та не сприймають цитату. Окрім того, використання цього прийому дає змогу вкотре опосередковано описати головних героїв як людей виняткового розуму, що не шкодують часу на саморозвиток.

Наступними в тексті було виявлено цитати-парафрази (7 одиниць), наприклад: The discussion that day was about *loss of self, about Plato's four divine madnesses, about madness of all sorts*; he began by talking about what he called the burden of the self, and why people want to lose the self in the first place (Tartt, 2015: 40). Авторка використовує метод перефразування цитати, оскільки оригінал, а саме «Федр» Платона, завеликий для цитування, тому використано описовий переклад задля передачі лише основної думки, що може також бути доведено цитатами -парафразами: Those really hideous parts of *Inferno*, for instance, *Pier de Medicina* with his nose hacked off and talking through a bloody slit in his windpipe” (Tartt, 2015: 42); But remember poor *Palinurus* in the *Aeneid*? He lingered around and haunted them for the longest time (Tartt, 2015: 64). Використання цитат-парафраз «Пекла» Данте та «Енеїди» Вергілія, відповідно, цілком вистачає

для виконання функції переконування: вони передають основну інформацію та не ускладнюють її сприйняття.

У нашому експериментальному матеріалі було виявлено незначну кількість неточних цитат (4 одиниці). Наприклад: *Undele, undele. Any time you want* (Tartt, 2015: 41), що є зіпсованою ісп. *Ándale! Ándale!*, «Ворушись! Ворушись!», притаманною «найшвидшому мишеняті Мексики», Прудкому Гонсалесу, з мультиплікаційних серій компанії «Warner Bros.»

Потребує пояснення цитата: *There was no signature, but instead a tag from the Iliad, in Greek. It was from the eleventh book, when Odysseus, cut off from his friends, finds himself alone and on enemy territory: Be strong, saith my heart; I am a soldier; I have seen worse sights than this* (Tartt, 2015: 387), яку авторка подає як уривок з «Іліади», однак нами встановлено хибність цієї інформації, оскільки ця цитата з «Одіссеї» (20 пісня, 18 рядок). В «Іліаді» в 11 пісні є лише схожий опис, проте аналогічна фраза відсутня, що, на нашу думку, дає змогу вважати цю цитату неточною. Виникає питання про мету подання авторкою неправдивої інформації. Зважаючи на автобіографічні дані авторки, а саме той факт, що в коледжі Донна Тартт належно вивчала класичну філологію, припускаємо, що це був навмисний крок: вклавши цю цитату в уста найрозумнішого персонажа роману, авторка, напевно, хотіла продемонструвати, що навіть найяснішим розумам властиво помилятися.

Цікаву роль у романі відіграють виявлені цитати-епіграфи (3 цитати). Перед прологом Донна Тартт розмістила цитату Ніцше: *I enquire now as to the genesis of a philologist and assert the following: 1. A young man cannot possibly know what Greeks and Romans are. 2. He does not know whether he is suited for finding out about them* (Tartt, 2015: 6). За допомогою неї, ми вважаємо, авторка досягає двох цілей: вона відкриває читачеві двері у світ, у рамках якого відбудуться всі основні події книги (світ університету та кафедри, що вивчає грецьку мову), а також відразу занурює читача в атмосферу мовознавства. Наступною цитатою-епіграфом став вислів Платона: *Come then, and let us pass a leisure hour in storytelling, and our story shall be the education of our heroes* (Tartt, 2015: 6), що ілюструє одну з основних тем, які порушені в творі, – тему виховання, отже, є наставник, який супроводжує своїх учнів на дорозі добра або зла. Останню цитату-епіграф авторка використовує на початку Книги 2: *Dionysus [is] the Master of Illusions, who could make a vine grow out of a ship's plank, and*

in general enable his votaries to see the world as the world's not (Tartt, 2015: 277), якою, по-перше, вводить читача у світ вакханалії, яка стала відправною точкою розвитку всіх подій у романі і, по-друге, описує особливості світосприйняття головних героїв роману.

Цитат-висловлювань було виявлено лише 2 одиниці: *“Francis,” I said weakly, and was silenced by a glare of hatred: et tu, Brute* (Tartt, 2015: 437), де відома фраза Юлія Цезаря *«i tu, Brute»* латиною є крилатою цитатою-висловлюванням, яка відіграє функцію знака-вказівки на джерело та додає уривку емоційності та експресивності; ... *and yet he was also a forger, a murderer, a man of the most dissolute companions and habits, who “dyed swearing” in a tavern at the age of twenty-nine* (Tartt, 2015: 544), де цитата-висловлювання є уривком з анонімного коментаря XVI ст. до смерті Марлоу, який Т. С. Еліот взяв за епіграф до свого есе *«Notes on the Blank Verse of Christopher Marlowe»* [Зауваження до білого вірша Крістофера Марлоу] (1921). Вона відіграє ілюстративну функцію, показуючи співвідношення цієї та попередньої ситуацій.

Наступні 2 цитати, виявлені у творі Донни Тартт, належать до групи цитат-тем, метою яких є введення нової теми для роздумів: *Does such a thing as «the fatal flaw» that showy dark crack running down the middle of a life, exist outside literature?* (Tartt, 2015: 9); *If I threw myself off, I thought, who would find me in all that white silence?* (Tartt, 2015: 125). За допомогою використання цитати Аристотеля авторка вводить роздум стосовно сутності «фатальної помилки» та розтягує його на сторінку. Друга ж цитата, яка є посиланням на твір Джека Лондона «Біла Тиша», виконує номінативну функцію та має символічний характер завдяки асоціаціям, які вона викликає.

Як підсумок, результат аналізу цитат у романі «The Secret History» за типологічним принципом можна представити у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Види цитат у романі Донни Тартт «The Secret History»

Вид цитати	Кількість	Кількість %
Точна цитата	34	40,5 %
Неточна цитата	3	3,6 %
Цитата-висловлювання	2	2,4 %
Цитата-парафраза	7	8,3 %
Цитата-знак	33	39,3 %
Цитата-епіграф	3	3,5 %
Цитата-тема	2	2,4 %

Висновки. Цитату визначено як точний, дослівний уривок з тексту, що належить до прецедентного висловлювання. Встановлено функціональні особливості цитат у романі Донни Тартт «The Secret History»: проаналізовано 84 одиниці, найчисельнішими групами встановлено точні цитати (40,5%) та цитати-знаки (39,3%), основними функціями яких є ілюстративна та функція переконування. Неточних цитат (3,6%), цитат-висловлювань (2,4%), цитат-парафраз (8,3%), цитат-заголовків (3,5%) та цитат-тем (2,4%) було виявлено значно менше, проте їх використання дало змогу зробити текст більш переконливим за допомогою

посилання на відомі джерела, а також додати експресивності та емоційності. Звідси випливає, що основне призначення цитати – вказувати на запозичення, брати участь у творенні змісту тексту через актуалізацію деякого попереднього тексту (претексту). Теоретичне значення роботи полягає у тому, що результати, які були отримані в процесі дослідження, можуть стати основою для подальшого поглибленого вивчення питання проблематики прецедентності цитат, а практичне значення зумовлюється можливістю використання фактичного матеріалу під час лекцій та семінарських занять із лексикології сучасної англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алещанова И. В. Цитация в газетном тексте : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20. Волгоград, 2000.
2. Берков В. П., Беркова О. В. О крылатых словах. *Большой словарь крылатых слов русского языка*: около 4000. Москва : Русские словари, Астрель, АСТ, 2000. С. 3–15.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Захаренко И. В., Красных В. В., Гудков Д. Б., Багаева Д. В. Прецедентное имя и прецедентное высказывание как символы прецедентных феноменов. *Язык, сознание, коммуникация* : Сборник статей. Москва : Филология, 1997. Вып. 1. С. 82–103.
5. Караулов Ю. Н. Роль прецедентных текстов в структуре и функционировании языковой личности. *Научные традиции и новые направления в преподавании русского языка и литературы* : Доклады советской делегации на VI Конгрессе МАПРЯЛ. Москва : МГУ, 1986. С. 16–21.
6. Козицкая Е. А. Смыслообразующая функция цитаты в поэтическом тексте. Тверь : Тверской государственный университет, 1999. 140 с.
7. Красных В. В. О чем не говорит человек говорящий? (к вопросу о некоторых лингвокогнитивных аспектах коммуникации). *Лингвокогнитивные проблемы межкультурной коммуникации*. Москва : Филология, 1997. С. 87.
8. Кузьмина Н. А. Интертекст и итертекстуальность. Екатеринбург : Омск, 1999. 272 с.
9. Минц З. Г. Функция реминисценций в поэтике А. Блока. Блок и русский символизм. *Избранные труды* : В 3 кн. Санкт-Петербург : Искусство, 1999. С. 362–388.
10. Пробст М. А. Исследование неизвестных текстов. *Забываемые системы письма*. Москва, 1982. URL: <http://www.philology.ru/linguistics1/probst-82.htm>
11. Сорокин Ю. А., Михалева И. М. Прецедентный текст как способ фиксации языкового сознания. *Язык и сознание: парадоксальная рациональность*. Москва : РГГУ, 1993. С. 98–117.
12. Тартт Д. Таємна історія: роман / пер. з англ. Б. Стасюка. Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 560 с.
13. Фатеева Н. А. Интертекст в мире текстов: контрапункт интертекстуальности : изд. 3-е, стереотипное. Москва : Ком Книга, 2007. 280 с.
14. Черниченко С. В. К вопросу о переводе прецедентных феноменов в публицистическом тексте. *Молодой ученый*. 2012. № 6. С. 284–286.
15. Щекотихина И. Н. Цитата как зеркало культурной грамотности. *Чествая филолога* : сборник трудов к семидесятилетию Ф. А. Литвина. Орёл, 2002. С. 75–89.
16. Tartt D. *The Secret History: A Novel*. New York : Vintage, 2015. 576 p.

REFERENCES

1. Aleschanova I. V. Tsitatsiya v gazetnom tekste [Quoting in newspaper text]: diss. ... kand. filol. nauk: 10.02.20. Volgograd, 2000 [in Russian].
2. Berkov V. P., Berkova O. V. O krylatyih slovah [Regarding winged words]. A Big Dictionary of Winged Words in Russian: about 4000. M.: Russkie slovari, Astrel, AST, 2000. Pp. 3–15 [in Russian].
3. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (z dod. i dopov.) / Uklad. i holov. red. V. T. Busel. K.: Irpin: VTF «Perun», 2005. 1728 p.
4. Zaharenko I. V., Krasnyih V. V., Gudkov D. B., Bagaeva D. V. Pretsedentnoe imya i pretsedentnoe vyiskazyivanie kak simvolyi pretsedentnyih fenomenov [Precedent Name and Precedent Utterance as Symbols of Precedent Phenomena]. Language, Mind, Communication: Sb. statey. M.: Filologiya, 1997. Vyip. 1. p. 82 [in Russian].
5. Karaulov Yu. N. Rol' pretsedentnykh tekstov v strukture i funktsionirovanii yazykovoy lichnosti [The role of precedent texts in the structure and functioning of a language personality]. Scientific Traditions and New Directions in Teaching Russian Language and Literature: Doklady sovetskoj delegacii na VI Kongresse MAPRYAL. M.: MGU, 1986. Pp. 16–21 [in Russian].

6. Kozitskaya E. A. Smyisloobrazuyuschaya funktsiya tsitatyi v poeticheskom tekste [The semantic function of quotations in a poetic text]. Tver: Tverskoy gosudarstvennyy universitet, 1999. 140 p. [in Russian].
7. Krasnyih V. V. O chem ne govorit chelovek govoryaschiy? (k voprosu o nekotoryih lingvo-kognitivnyih aspektah kommunikatsii) [What is not the person speaking talking about? (to the question of some linguo-cognitive aspects of communication)]. *Linguo-cognitive problems of intercultural communication*. M.: Filologiya, 1997. 87 p. [in Russian].
8. Kuzmina H. A. Intertekst i intertekstualnost [Intertext and intertextuality]. Ekaterinburg : Omsk, 1999. 272 p. [in Russian].
9. Mints 3. G. Funktsiya reministsentsiy v poetike A. Bloka. Blok i russkiy simbolizm. [The function of reminiscences in A. Blok's poetics. Blok and Russian Symbolism]. *Izbrannyye trudy: V 3 kn.* Spb.: Iskusstvo, 1999. pp. 362–388 [in Russian].
10. Probst M. A. Issledovanie neizvestnyih tekstov [Research of unknown texts]. *Forgotten writing systems*. M., 1982. URL: <http://www.philology.ru/linguistics1/probst-82.htm> 51.
11. Sorokin Yu. A., Mihaleva I. M. Pretsedentnyy tekst kak sposob fiksatsii yazykovogo soznaniya [Precedent text as a way of fixing linguistic consciousness.]. *Language and Consciousness: Paradoxical Rationality*. M.: RGGU, 1993. pp. 98–117 [in Russian].
12. Tartt D. *Taiemna istoriia: roman* [Tartt D. *The Secret History: a novel*] / per. z anhl. B. Stasiuka. Kharkiv: Knyzhkovyi klub «Klub Simeinoho Dozvillia», 2017. 560 p.
13. Fateeva N. A. Intertekst v mire tekstov: kontrapunkt intertekstualnosti [Intertext in the world of texts: the counterpoint of intertextuality]: izd. 3-e, stereotipnoe. M.: Kom Kniga, 2007. 280 p. [in Russian].
14. Chernichenko S. V. K voprosu o perevode pretsedentnyih fenomenov v publitsisticheskom tekste [On the issue of translation of precedent phenomena in a journalistic text]. *Young scientist*. 2012. № 6. pp. 284–286 [in Russian].
15. Schekotihina I. N. Tsitata kak zerkalo kulturnoy gramotnosti [Quote as a mirror of cultural literacy]. *Honoring the philologist: sbornik trudov k semidesyatipyatiletyu F. A. Litvina. OrYol*, 2002. pp. 75–89 [in Russian].
16. Tartt D. *The Secret History: A Novel*. New York : Vintage, 2015. 576 p.